

D0%B0%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%B2-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8-%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pdf

17. ЄСПЛ уперше визнав, що бездіяльність держорганів і дискримінація постраждалих порушують права людини. Центр прав людини ZMINA, 2022. URL: <https://zmina.info/news/yespl-upershe-vyznav-shho-bezdiyalnist-derzhorganiv-i-dyskryminacziya-postrazhdalyh-porushuye-prava-lyudyny/>

18. Левчук проти України: Рада Європи наполягає на виконанні рішень ЄСПЛ у групі справ щодо домашнього насильства. Центр прав людини ZMINA, 2021. URL: <https://zmina.info/news/levchuk-proty-ukrayiny-komitet-ministriv-rady-yevropy-napolyagaye-na-vykonanni-rishen-yespl-u-grupi-sprav-shhodo-domashnogo-nasylstva/>

19. Юдківська Г. Ю. Еволюція ролі Європейського суду на шляху до процедуралізації фундаментальних прав. *Вісник Верховного Суду України*, 2011. № 7. С. 19–22.

20. Про судові рішення у цивільній справі: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 18.12.2009 р. № 14. *Вісник Верховного Суду України*, 2010. № 1. Стор. 4.

21. Павлюковець Т. Роль та місце рішень ЄСПЛ в українській судовій системі. *Юридична Газета*, 2020. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/rol-ta-misce-rishen-espl-v-ukrayinskiy-sudoviy-sistemi.html>

22. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#o130>

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.4.34>

ПОДЛЕГАСВА К.В.

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ

PECULIARITIES OF THE TRIAL OF CRIMINAL PROCEEDINGS ON APPLICATION OF COERCIVE MEASURES OF A MEDICAL NATURE

У статті з'ясовано, що компетенція судді при призначенні судового розгляду кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру визначається такими напрямками: нормами процесуального закону (підстави та обставини, які обумовлюють таке провадження); відомостями, наведеними в клопотанні, у взаємному зв'язку з матеріалами кримінального провадження, які представляються зацікавленим суб'єктом судді; внутрішнім переконанням щодо необхідності у призначенні судового провадження, або відсутності такої необхідності в кожному конкретному випадку з урахуванням встановлених обставин. Звернута увага строк, впродовж яких суд має призначити підготовче судове засідання, з урахуванням переважаності суддів, що є занадто малим для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження. Встановлено, що проведення заслуховування особи в суді, щодо якої розглядається клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру лише за умови такого її психічного стану, який дозволяє його здійснення – звична практика більшості суддів, яка, задля її легітимного узагальнення повинна мати належне нормативне закріплення. З огляду на це, запропоновано допит особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру здійснювати обов'язково, крім випадку,

© ПОДЛЕГАСВА К.В. – здобувачка кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності (ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»)

якщо характер психічного розладу особи перешкоджає їй брати участь у судовому провадженні. Визначено, що у результаті судового розгляду кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру мають бути з'ясовані наступні обставини: чи мало місце кримінальне правопорушення; чи вчинено це суспільно небезпечне діяння особою; чи вчинила ця особа суспільно небезпечне діяння у стані неосудності; чи не захворіла ця особа після вчинення кримінального правопорушення на психічну хворобу, яка виключає застосування покарання; чи варто застосовувати до цієї особи примусові заходи медичного характеру і якщо так, то які. Зроблено висновок, що суд має надавати особливого значення охороні прав і законних інтересів особи щодо якої планується застосування примусових заходів медичного характеру як учасника кримінального провадження по забезпеченню повного та неупередженого судового розгляду з тим, щоб до цієї особи була застосована належна правова процедура в контексті приписів ст. 2 КПК України з дотриманням усіх загальних засад кримінального провадження з урахуванням особливостей, встановлених законом.

Ключові слова: *примусові заходи медичного характеру, кримінальне провадження, судовий розгляд, суспільно небезпечне діяння.*

The article clarifies that the competence of a judge when appointing a trial of a criminal proceeding regarding the application of coercive measures of a medical nature is determined by the following directions: the norms of the procedural law (grounds and circumstances that determine such proceedings); the information given in the petition, in mutual connection with the materials of the criminal proceedings, which are presented by the interested subject to the judge; internal conviction regarding the need to appoint a court proceeding, or the absence of such a need in each specific case, taking into account the established circumstances. Attention is drawn to the time period during which the court must appoint a preparatory court session, taking into account the overload of judges, which is too short for familiarization with the materials of criminal proceedings. It has been established that the hearing of a person in court, in respect of whom a petition for the application of coercive measures of a medical nature is being considered, only on the condition that his mental state allows it to be carried out is a common practice of the majority of judges, which, for the sake of its legitimate generalization, must have an appropriate normative anchoring. In view of this, it is proposed to interrogate the person in respect of whom the use of coercive measures of a medical nature is expected to be carried out without fail, unless the nature of the person's mental disorder prevents him from participating in the court proceedings. It was determined that as a result of the judicial review of the criminal proceedings regarding the application of coercive measures of a medical nature, the following circumstances must be clarified: whether a criminal offense took place; whether this socially dangerous act was committed by a person; whether this person committed a socially dangerous act in a state of insanity; whether this person fell ill after committing a criminal offense with a mental illness that excludes the application of punishment; whether coercive measures of a medical nature should be applied to this person and, if so, which ones. It was concluded that the court should attach special importance to the protection of the rights and legitimate interests of a person against whom it is planned to apply coercive measures of a medical nature as a participant in criminal proceedings to ensure a full and impartial trial, so that the proper legal procedure is applied to this person in the context of the provisions of Article 2 of the Criminal Procedure Code of Ukraine in compliance with all general principles of criminal proceedings, taking into account the peculiarities established by law.

Key words: *coercive measures of a medical nature, criminal proceedings, court proceedings, socially dangerous act.*

Актуальність теми. У статті 3 Конституції України закріплено вихідну засаду правової демократичної соціальної держави про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Іншими словами, на державу покладається

обов'язок не тільки визнавати, а й гарантувати і забезпечувати додержання прав людини і громадянина, сприяти їм в реалізації своїх особистих прав, основні з яких закріплені у розділі II Конституції України, що являє собою один з аспектів здійснення правоохоронної функції [1].

Спроби реформування кримінального процесуального законодавства України не були марними і вже прийнятий у 2012 р. Кримінальний процесуальний кодекс (КПК) України спрямував діяльність органів досудового розслідування та прокуратури не лише на швидке, повне та неупереджене досудове розслідування кримінальних правопорушень, а й на створення умов ефективного відновлення суспільних відносин, порушених кримінальним правопорушенням, та створив засади гарантування прав і законних інтересів учасників кримінального провадження. Аналізуючи норми КПК України, особливої уваги заслуговує кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру (Глава 39 Кодексу) [2].

Виклад основного матеріалу. Підготовче судове провадження як стадія кримінального провадження призначене для процесуального та організаційного забезпечення судового розгляду. Тому, рішення суду в стадії підготовчого провадження мають відповідати загальним вимогам, що притаманні процесуальним рішенням посадових осіб та органів, що здійснюють кримінальний процес.

В. М. Тертишник доцільно зауважує, що одне із завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 КПК України (забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура) по суті передбачає здійснення справедливого правосуддя [3, с. 13]. Водночас, досить часто в наукових працях ми можемо зустріти ототожнення засад верховенства права та справедливості. Так, Т. О. Лоскутов відмічає, що, «принципом верховенства права (концепція справедливості) охоплюються як кримінальні права людини (винесення судових рішень), так і процедурні права людини (принципова важливість процесуального права)» [4, с. 52]. О. С. Ткачук також вважає, що право на справедливий судовий розгляд є елементом принципу верховенства права [5, с. 189].

Сьогодні, у юридичній літературі не має єдності, щодо визначення науковцями класифікації рішень судді у підготовчій стадії кримінального процесу. Наприклад, Л. М. Лобойко надає таку класифікацію рішень суду у підготовчому провадженні, розділяючи їх на чотири види, залежно від того, як «рухається» процес після прийняття рішення у цій стадії: перші пов'язані з тим, що суд без переведення справи у наступні стадії, вирішує її остаточно (затверджує угоду, закриває провадження тощо). Проте, на нашу думку варто підтримати В. В. Рожнову, яка зазначила, що рішення суду у підготовчому провадженні слід класифікувати на дві групи, залежно від того, які питання по суті вирішуються:

1) питання, пов'язані із перевіркою матеріалів кримінального провадження, до яких належать: затвердження угоди або відмова в затвердженні угоди та повернення кримінального провадження прокурору для продовження досудового розслідування в порядку передбаченому статтями 468-475 КПК України; закриття кримінального провадження у випадку встановлення підстав передбачених п. п. 4-8 ч. 1 ст. 284 КПК України; повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру або виховного характеру прокурору, якщо вони не відповідають вимогам КПК України; направлення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру або виховного характеру до відповідного суду для визначення підсудності у випадку встановлення непідсудності кримінального провадження;

2) питання пов'язані з підготовкою кримінального провадження до судового розгляду: визначення дати місця проведення судового розгляду; з'ясування у відкритому чи закритому судовому засіданні необхідно здійснювати судовий розгляд; з'ясування питання про склад осіб, які братимуть участь у судовому розгляді; розгляд клопотання учасників судового провадження про: здійснення судового виклику певних осіб до суду для допиту; витребування певних речей чи документів; вчинення інших дій, необхідних для підготовки судового розгляду [6, с. 209].

Водночас, зі змісту ст. 314 КПК України випливає, що законодавець не передбачив особливостей проведення підготовчого судового засідання для провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру, а визначений строк, протягом якого має відбутися підготовче судове засідання, на відміну від норм ст. 241 КПК України (в редакції від 1960 року), яким було передбачено, що «справа повинна бути призначена до попереднього розгляду не пізніше 10 діб, а у разі складності справи – не пізніше 30 діб з дня надходження до суду, передбачає лише 5 днів» [2].

На наш погляд, визначений у ч. 1 ст. 314 КПК України строк п'ять днів, впродовж яких суд має призначити підготовче судове засідання, з урахуванням перевантаженості суддів, є занадто малим для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження. У свою чергу, це підтверджується емпіричними даними, які отримані в результаті проведеного опитування, за результатами якого, усі опитані судді, прокурори та адвокати підтримали необхідність збільшення строку призначення справи для попереднього розгляду до 10 діб, а у разі складності справи до 30 діб.

З огляду на це, вважаємо за необхідне доповнити ч. 1 ст. 314 КПК України наступним положенням: *«Після отримання обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру або клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності суд не пізніше 10 днів з дня його надходження призначає підготовче судове засідання, в яке викликає учасників судового провадження».*

Загалом, процедура підготовчого провадження складається із чотирьох етапів, які умовно можна розподілити на такі: перший – отримання та вивчення судом від прокурора клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру; другий – дії, пов'язані із підготовкою проведення саме підготовчого судового засідання; третій – проведення самого засідання; четвертий – ухвалення рішення щодо призначення судового розгляду. Слід зазначити, що у КПК України відсутній перелік питань, які повинен з'ясувати суддя щодо тих матеріалів, які надійшли до суду від прокурора.

Отже, процедура підготовчого судового засідання у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру починається з підготовчої частини, у якій у призначений для судового розгляду час головуєчий відкриває судове засідання та оголошує про розгляд відповідного кримінального провадження.

Правозастосовна практика свідчить, що клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру подається слідчому судді місцевого (окружного) суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування.

Велика палата Верховного Суду в рішенні по справі №11-987 САП-18, посилаючись на Висновок № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів щодо якості судових рішень, роз'яснила, що чітке обґрунтування та аналіз є базовими вимогами рішень та важливим аспектом права на справедливий суд, та визначила, що судові рішення високої якості – це рішення, яке досягає правильного результату наскільки це дозволяють надані судді матеріали, у справедливий швидкий, зрозумілий та недвозначний спосіб. Виклад підстав прийняття рішення не лише полегшує розуміння та сприяє визнанню сторонами суті рішення, а є насамперед, гарантією проти свавілля. А це зобов'язує суддю дати відповідь на аргументи сторін та вказати доводи, що лежать в основі рішення і забезпечують його правомірність. Підстави прийняття рішення повинні бути узгодженими, чіткими, недвозначними, несуперечливими і давати можливість простежити логіку міркувань, з яких суддя ухвалив рішення [7].

Враховуючи ці положення, слід зазначити, що рішення суду у підготовчому провадженні однозначно мають таку властивість, як вмотивованість. Але на відміну від рішень, що приймаються судом під час судового розгляду справи по суті, де докази досліджуються безпосередньо, в підготовчому провадженні вмотивованість базується на результатах досудового розслідування, які представлені сторонами, під час його проведення.

Необхідно додати, що Н. В. Глинська, яка досліджувала обґрунтованість рішень у кримінальному процесі, сформулювала такі суттєві риси кримінального процесуального рішення: «обов'язковість його прийняття у встановленому законом порядку та вираження у визначеній законом формі; правовій, державно-владній, загальнообов'язковій, владно-розпорядчій, спонукальній та ініціюючій характер; спрямованість на вирішення певних кримінально-правових, кримінально-процесуальних та кримінологічних завдань. Узагальнення зазначених рис дозволило сформулювати визначення кримінально-процесуального рішення як вираженого у встановленій законом формі індивідуального правозастосовного акту, в якому компетентні державні органи і посадові особи у передбаченому законом порядку з метою вирішення правових і кримінологічних завдань надають відповіді на питання, що виникли по справі, і виражають владне волевиявлення про дії або бездіяльність, що впливають із встановлених на момент винесення рішення фактичних обставин справи і приписів чинного законодавства» [8, с. 7].

Зазначимо, що судове провадження – це основна стадія кримінального провадження, на якій суд колегіально або суддя одноособово за участю сторін з дотриманням усіх засад кримінального провадження розглядає кримінальне провадження по суті.

Судові справи розглядаються в залах судових засідань, які мають відповідну нумерацію. Необхідно звернути увагу, на те, що розгляд справ про застосування примусових заходів медичного характеру проводиться у відкритому судовому засіданні з обов'язковою участю прокурора та захисника. Варто зазначити, що, діючи в межах дискреційних повноважень та з дотриманням вимог кримінального процесуального законодавства, суд може прийняти рішення про розгляд справи в закритому судовому засіданні. Водночас у науковій літературі висловлюється думка щодо доцільності розгляду таких категорій справ лише в закритому судовому засіданні з огляду на розголошення лікарської таємниці [9, с. 173], що видається цілком слушним.

Так, на підставі заявлених клопотань учасників процесу за мотивованим рішенням суду судовий розгляд справ про кримінальні правопорушення осіб, які страждають психічними розладами, може бути закритим. Відповідне вирішення питання матиме позитивні наслідки у двох аспектах. У внутрішньому захистить психіку такої особи від негативного впливу з боку присутніх в залі осіб; виключить випадки негативної чи неконтрольованої поведінки, спричиненої наявністю комплексу емоційних та інтелектуальних особливостей такої особи. Із зовнішнього боку буде гарантією збереження і дотримання визначених Конституцією України та міжнародними нормативно-правовими актами цінностей: честі та гідності людини, конфіденційності відомостей про стан її здоров'я; а у випадку вилучення такої особи сприятиме її подальшій соціальній адаптації до проживання у суспільстві [10, с. 13–14].

Під час судового розгляду справи здійснюється повне фіксування судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу. Фіксування судового засідання технічними засобами здійснює секретар судового засідання або за розпорядженням головуючого інший працівник апарату суду. У судовому засіданні допитуються свідки та перевіряються докази, що доводять або спростовують вчинення підсудною особою суспільно небезпечного діяння, а також перевіряються інші обставини, які мають істотне значення для вирішення питання про застосування примусових заходів медичного характеру. В необхідних випадках у судове засідання викликається експерт.

Проблемним питанням, є саме участь в судовому провадженні з розгляду питань про застосування примусових заходів медичного характеру експертів-психіатрів. Залежно від конкретних обставин справи, суд може викликати в судове засідання всіх експертів, що давали висновок, або одного з них. Участь експерта дозволяє суду з'ясувати всі складні питання, пов'язані з поведінкою хворої особи, і об'єктивно дослідити висновок експертизи.

Якщо особа, щодо якої розглядається справа, викликана в судове засідання, суд вислуховує її пояснення, а потім – висновок експерта. Після закінчення судового слідства своєю думку висловлює прокурор, потім захисник [11, с. 26].

Розуміючи складність ведення судового процесу у складі з учасником, який є недієздатною особою, участь у ньому спеціаліста з галузі психіатрії стає необхідністю на шляху до вдосконалення інституту примусових заходів медичного характеру та досягнення європейських стандартів закріплення діючого інструментарію захисту прав осіб, які страждають на психічні захворювання. Відповідно до ст. 368 КПК України розгляд справи по суті передбачає вирішення питання про наявність чи відсутність діяння, у вчиненні якого обвинувачується особа, про наявність складу кримінального правопорушення у цьому діянні, про наявність чи відсутність вини обвинуваченого у вчиненні цього кримінального правопорушення, про необхідність призначення обвинуваченому покарання за вчинене ним кримінальне правопорушення та інші питання, передбачені законом [12, с. 29].

Саме тому, контроль за обов'язковою участю фізичної особи, щодо якої вирішується питання про застосування примусових заходів медичного характеру, її законного представника та захисника покладається на головуючого. Хоча чіткої вказівки на це норми процесуального законодавства не містять. Тобто можна припустити, що наявна певна законодавча прогалина, яка негативно впливає на правозастосування судами положень ч. 1 ст. 512 КПК України та, як наслідок, на забезпечення захисту прав особи, щодо якої вирішується питання про застосування примусових заходів медичного характеру. Адже в судовій практиці є випадки розгляду справ у порядку кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру за відсутності захисника, прокурора та навіть фізичної особи, щодо якої вирішується питання про застосування примусових заходів медичного характеру. Таких висновків можна дійти, проаналізувавши судову практику щодо застосування примусових заходів медичного характеру [13].

Підтримуючи висновки В. В. Печко [14] зазначимо, що в сучасній практиці судового розгляду справ цієї категорії дійсно, найчастіше приймаються рішення про недоцільність допиту особи, щодо якої розглядається клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру.

Прикладом є рішення Черкаського районного суду Черкаської області по справі №707/1833/20 від 24.12.2020, в якому зазначено, що з огляду на висновок судово-психіатричного експерта № 332 від 28 серпня 2020 року, за погодженням із учасниками процесу, судом визнано недоцільним допит громадянина Н. у зв'язку зі станом його здоров'я (хронічним психічним захворюванням, яке перешкоджає йому, зокрема, самостійно брати участь при розгляді справи в суді). З даного висновку судово-психіатричного експерта вбачається, що особа не здатна самостійно брати участь при проведенні слідчих дій і при розгляді справи в суді [15]. Звертаючись до норм законодавства стає очевидним про відсутність унормованого порядку проведення допиту осіб вказаної категорії. Проведення допиту особи, щодо якої розглядається клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру лише за умови такого її психічного стану, який дозволяє його здійснення – вже звична практика суддів, яка, на нашу думку, заслуговує на те, щоб мати нормативне закріплення.

З огляду на викладене, пропонуємо доповнити ч. 1 ст. 512 КПК України абзацом другим такого змісту: *Допит особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру здійснюється обов'язково, крім випадку, якщо характер психічного розладу особи перешкоджає їй брати участь у судовому провадженні*

Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, що, суд має надавати особливого значення охороні прав і законних інтересів особи щодо якої планується застосування примусових заходів медичного характеру як учасника кримінального провадження по забезпеченню повного та неупередженого судового розгляду з тим, щоб до цієї особи була застосована належна правова процедура в контексті приписів ст. 2 КПК України з дотриманням усіх загальних засад кримінального провадження з урахуванням особливостей, встановлених законом. Ці особливості вимагають від суду особливо критичної та прискіпливої оцінки доказів обвинувачення, тому до доказування у цьому випадку висуваються підвищені вимоги.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13 квіт. 2012 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
3. Тертишник В. М. Кримінальний процес України. Загальна частина : підручник. Академічне видання. Київ : Алерта, 2014. 440 с.
4. Лоскутов Т. О. Предмет правового регулювання у кримінальному процесі : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2016. 445 с.
5. Ткачук О. Витоки сучасного розуміння права на справедливий суд. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 1/2. С. 188–193.
6. Удалова Л. Д. Кримінальний процес України у питаннях та відповідях: навч. посіб. К.: Видавець, 2012. 275 с.
7. Про залишення без змін рішення Третьої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 19 липня 2017 року №261/0/15-18 про притягнення Особа 1 до дисциплінарної відповідальності: Рішення Великої Палати Верховного Суду України від 30 січня 2018 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/velyka_palata.
8. Глинська Н. В. Обґрунтованість рішень у кримінальному процесі : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2003. 20 с.
9. Сенченко Н. М. Поняття та особливості процесуального статусу осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. Т. 1. С. 171–175.
10. Дердюк Б. М. Провадження щодо неосудних і обмежено осудних осіб в судах першої інстанції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2012. 20 с.
11. Гаєвий В. Ф. Участь прокурора у судовому кримінальному провадженні про застосування примусових заходів медичного характеру: навчально-практичний посібник. Київ : Національна академія прокуратури України, 2013, 48 с.
12. Кримінальний процес: підруч. / за заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 544 с.
13. Ламбуцька Т. О. Кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру: процесуальні функції головуючого судді. *Право та державне управління*. 2020 р., № 1 том 1. С. 144–149.

14. Печко В. В. Інститут застосування примусових заходів медичного характеру у кримінальному процесі України: дис. ...док. філософ. 12.00.09. Маріуполь. 2021. 207 с.

15. Ухвала Черкаського районного суду Черкаської області №707/1833/20 від 24.12.2020. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93801997>

УДК 347.73:336.22

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.4.35>

РАФАЛЬСЬКИЙ М.Л.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОВІРИ В ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ МЕРЕЖАХ

CRIMINAL LAW CHARACTERISTICS OF TRUST IN DECENTRALIZED NETWORKS

Стаття присвячена важливій темі довіри в децентралізованих системах, зокрема в технології блокчейн. Автор аналізує різні аспекти технології, такі як криптодемократія, trustless, web of trust, та децентралізовані автономні організації (DAO). Стаття також звертає увагу на алгоритми консенсусу, які використовуються в децентралізованих мережах, наприклад, Проблема візантійських генералів. Ці концепції та алгоритми мають важливе значення для розвитку технологій децентралізованих мереж, які дозволяють збільшити довіру в децентралізованих системах та забезпечити їхню безпеку, зокрема з точки зору кримінального права. Розуміння природи довіри в децентралізованих мережах дозволяє знайти способи вирішення проблем різноманітних атак та шахрайства в децентралізованих мережах та все більшого заміщення законодавчих норм в деяких системах за допомогою консенсусів. Зважаючи на результати проведеного дослідження, надано роз'яснення як влаштовані децентралізовані мережі такі як блокчейн, що таке довіра, trustless, web of trust, консенсуси в децентралізованих системах, та як вони формують криптодемократію та впливають на правопорушення в даних системах. Також надано основні напрями встановлення криптодемократії в децентралізованих мережах. У статті було роз'яснено основні поняття, пов'язані з довірою в децентралізованих мережах, розвитком криптодемократії, та проблемою правопорушень в децентралізованих мережах. Зроблено висновок, що в різних мережах блокчейн утворилась своя власна специфічна екосистема зі своїми правилами поведінки учасників (правами та обов'язками) учасників мережі, принципами складання та змін цих правил. В кожному блокчейні свої унікальні правила, які в більшості своїй базуються на чесності та принципах позитивного права, яке виражається в комп'ютерному коді, що по іншому можна вказати як «код є закон». Адже людина в цілому прагне жити в демократичному суспільстві, де вона може бути впевнена, що поважачим права інших і суспільства в цілому, а також виконуючи свої права, вона може розраховувати на те ж саме. Проте, на наше переконання, незважаючи на такі квазі закони в кожному конкретному блокчейні, сама мережа і її учасники повинні підкорятися законодавству тієї держави, до якої можна віднести таку мережу блокчейн. Це може бути за територіальним принципом, під яким мається на увазі місце знаходження юридичної особи, яка є власником такого блокчейну. Це майже завжди відноситься до приватних закритих блокчейнів, і даний принцип визначити найпростіше.

© РАФАЛЬСЬКИЙ М.Л. – аспірант кафедри кримінального та адміністративного права (Академія адвокатури України) <https://orcid.org/0000-0001-9016-8613>